

Szvetelszky Zsuzsanna

CSÖNDBEN ÉS NYUGTON VAN

[VÁLTOZIK ÉS UGYANAZ]

2017-04-17 | ESSZÉ, VÁLTOZIK ÉS UGYANAZ

Lars Plougmann, flickr.com

Elmagyarázom a feladatot a kicsike falusi osztályban, aztán megkérem a gyerekeket, hogy aki korábban lesz kész, várjon a beszélgetéssel, hadd fejezzenek be mindent a lassabban dolgozók is. Pár kérdés mindig akad, utána elcsöndesednek, nekilátnak. Nézem őket, és tudom, hogy legalább félóráig foglalkoznak a feladattal, utána fokozatosan erősödik a zsidongás.

De a zsidongás manapság késik, néha egészen elmarad. Mindannyian tudjuk, milyen

a jó és a rossz gyerek, noha a jó és a rossz gyerekről szóló hagyományos megegyezés koronként változó hosszúságú és összetételű listát jelent. Ez sokféle lehet: szóbeli és írásbeli, szülői és tanári, elméleti és gyakorlati és így tovább. Ám ha nem körülményeskedünk, hanem elfogadjuk a közbeszéd vélekedését, be kell vallanunk, hogy a kánon szerint a jó gyerek csöndben és nyugton van. Csakhogy léteznek „reformlisták” is, ahol nem a jó, hanem a valódi és az igazi gyerekekről van szó, akik kíváncsian tekintenek az őket körülvevő világra, fára másznak és labdázna, amikor úgy tartja kedvük, energikusak és szókimondóak, szabadok, kedvesek.

Sokasodnak az elnagyolt megállapítások, mert növekszik a készítés a gyerekek különböző jellegű minősítésére. A jó gyerek két általános ismertetőjegye – csöndben és nyugton van – is jelentősen átalakult a huszonegyedik század tízes éveitől.

csak a feje búbját látom

Feltűnő, hogy a hallgatás és nyugton-lét háttérében már nem a félelem vagy a fegyelem áll. Abban a kis falusi osztályban, a hátrányos helyzetű gyerekek között egyre

kevésbé kell tartanom attól, hogy a kiabálás miatt nem tudom elmondani, mi a feladat vagy nehéz lesz megkérni őket, hogy aki korábban kész, várjon a helyén, amíg mindenki befejezi. Korábban az elsők sajtukukac módjára nyüzsögtek, sutyorogtak, hangoskodtak. Most alig tudom megkülönböztetni az elkészült és a még elfoglalt gyerekeket, mert mindegyiknek csak a feje búbját látom. Egy részük a pad fölé hajol, mások a tenyerükben tartott okostelefon fölé, ahol a marokba zárt világ újabb és újabb kalandjait vélik felfedezni. Csöndben vannak – az egy-két éve még ordítózó, tolltartót dobáló gyerekek a játékra koncentrálnak, amivel pontokat szerezhettek, vagy megnézik a videót, amit a barátjuk küldött tegnap.

Jól emlékszem, a nyolcvanas-kilencvenes években milyen sok médiapedagógiai műszólt az iskolások értelmi és érzelmi fejlődését veszélyeztető, hátráltató tévézésről. Akkoriban senki nem tudta volna elképzelni, hogy egy hatodik megragadja a szülei tévékészülékét, bevonszolja biológiaórára, hogy a délelőtti műsort nézze a gyűrűsférgék táplálkozásának tanulmányozása helyett.

szerkeszti is

Ha nem is ez történik ma, mégis valami hasonló. A készüléket nem kell vonszolni, mert elfér egy tintás és izzadt gyerekkézben, és nemhogy műsorszünet nincs, de a néző – esetünkben a kisiskolás – már korán megtanulja, hogyan tud éjjel-nappal szabadon válogatni műsorok, honlapok, videók között. Tartalmat kezel, és mivel már készít is – ez hatalmas ugrás a korábbi generáció médiafogyasztásához képest –, a 2016-os kutatások azt mutatják: tévéműsor helyett gyakran a kortárs generáció által létrehozott tartalmat fogyasztja. Vagyis nemcsak nézi a műsort iskolaidőben, de szerkeszti is. Régen legfeljebb délután, az iskolából hazaérve ülhetett

képernyő elé – ha a felnőttek megengedték. Ma egész nap a képernyő előtt lehet, ébredéstől elalvásig. A felügyeletével megbízott felnőtt néha észre sem veszi, hogy az áldott jó gyerek miért is van olyan nagy csöndben egész nap. Örül a szülő, örül a tanár, örül a gyerek – mindenki jól jár, igaz?

Új, globális folyamat részei vagyunk: az emberiség történetében most először átirányított a fejlődő személyiség figyelme olyan platformokra, ahonnan befogadhatatlan és feldolgozhatatlan mennyiségű információ érkezik. Amit nézni, olvasni, tölteni, küldeni kell, így nemcsak a figyelmet köti le, hanem az energiákat is. A rossz gyerekből így lesz hagyományos értelemben „jó”: csöndben görnyed, hangtalanul, csak az ujjbegy siklik a kijelzőn. Nincs szemtelen, csak mozdulatlan arckifejezés, melyet rezzenésre készíteni már nem is olyan egyszerű.

Némely szülő, tanár kétségbeesik a jó gyerek típus átalakulása miatt, és biztatná, hogy szaladjon kertbe, udvarra, erdőszélre, fára mászni, patakparton ágacskákból katicalakot építeni. Nem mintha a szülő vagy a tanár sűrűn tett volna effélét, bár ismerek olyat, aki nem fonogatott gallyat a tisztás szélén, de úgy emlékszik, mintha mégis mindig így lett volna.

örül a felnőtt

A legtöbb felnőtt viszont megkönnyebbül, hogy a gyerek nyugton van és elvan, nem kell vele foglalkozni, nem kell kitalálni, mit csináljon, ha már kész a leckéje, mivel kösse le magát – tessék, milyen szépen leköti saját magát. Azt sem érdemes megtudni, hogy a leckét csak egynek kell elkészíteni, a többi körbeküldi, megosztja, sokszorozza, elég, ha annak örül a felnőtt, hogy rendben van a házi feladat. Nem is érdemes ezért felelősségre vonni őt – ha kis ideje akad, a felnőtt is elvan, neki is küld a többi felnőtt sok fontos dolgot: munkát otthonra, izgalmas videókat, fantasztikus recepteket.

Mindeközben történik valami új velünk, de ebben a komplex világban kicsi az esély, hogy biztos kézzel csomózzunk egymáshoz összefüggéseket. Nehéz lesz kimutatni, hogy akit már kisgyerekkorában nagyobb és gyorsabb vizuális dömping ért, mint bármelyik korábbi nemzedéket, annak az ifjúkora, felnőttisége milyen elemmel kapcsolódik majd ehhez. Félünk siránkozni, mert a globális társadalom párhuzamos világában nincs kontrollcsoport. Az elmúlt évtizedekben annyiszor földre döngölték a morális pánikot, hogy jobbnak tűnik hallgatni – mint a készülék fölé görnyedő gyerek.

felső kép | r. nial bradshaw, flickr.com